

*Chrám Svatého Ducha a královna Eliška
Rejčka v Hradci Králové 1308–2008.*

Historická tradice v dějinách města.

Od chrámu ke katedrále, ed. Jiří
ŠTĚPÁN, FF Univerzity Hradce Králové
a Biskupství královéhradecké ve
spolupráci s Občanským sdružením
Katedrála 2008, Ústí nad Orlicí 2009

224 s., ISBN 978-80-7405-060-2

Sborník z mezinárodní vědecké konference, konané ve dnech 15. a 16. října roku 2008 v Hradci Králové, sklenuje dvě témata, jejichž vzájemná souvislost je podmíněna spíše rovinou časovou než kauzální. K působení královny Elišky Rejčky, potažmo k její zakladatelské činnosti totiž nemáme dostatek pramenů, přesto je „hradecká královna“ tradičně spojována se vznikem kostela Svatého Ducha. Snad kvůli této mizivé informovanosti o Rejččině působení v pořadatelském městě se valná většina příspěvků zabírá buď pouze jedním, nebo výhradně druhým tématem. Výsledkem je tak sice pestrý mezioborový soubor referátů, s názvem konference a sborníku se však vesměs mímí.

Sborník čítá dohromady osmnáct příspěvků, z nichž se drtivý počet vztahuje výlučně k hradeckému chrámu. Toto téma již v úvodu otevírá Petr Piňha, který na základě jejího poslání odlišuje katedrálu od ostatních částí města a líčí, jak nezastupitelnou roli hrála v každodennosti středověkého člověka.

Uvést královéhradecký chrám do souvislosti s Eliškou Rejčkou se pokouší František Musil, byť v závěru svého příspěvku přiznává, že z dnešního pohledu nejsme schopni rozlišit vzájemný vztah mezi založením chrámu a Eliščiným působením v Hradci. Tradice, položená rukou prvního hradeckého historiografa Karla Bienera z Bienenberga, totiž navzdory skepsi historiků přetrvává dodnes. Musilův příspěvek dále sleduje osobnost Elišky Rejčky v průběhu několikaletého klání o uprázdněný přemyslovský trůn a hledá pevné body, na jejichž základě je možné Elišku s Hradcem spojovat. Vedle svědectví Zbraslavské kroniky totiž existuje jen několik právně podložených důkazů o Hradci coby královnině věnném městě. Teprve listinou 18. srpna roku 1308 potvrdila Eliška Rejčka Hradci všechna privilegia a někdy po tomto datu, budeme-li věřit zprávám středověkých kronikářů, si město zvolila za své sídlo. Musil se

rovněž pozastavuje nad otázkou, kdy královna vdova do Hradce přibyla. S tím souvisí dosud nejednoznačné místo vydání zmíněné listiny.

Stejným problémem se zabírá i Robert Antonín, jehož vymezení role královny Elišky Rejčky při habsbursko-korutanském zápolení o český trůn zpochybňuje desetiletí omilaná klišé, která věčným opakováním vytvořili na základě sugestivně napsaných knih Josefa Šusty jeho následovníci. Antonín sleduje několik důležitých momentů první dekády 14. století, které pomocí logicky poskládaných argumentů staví před čtenáře do zcela jiného světla. Namátkou uvedme alespoň problém určení data Eliščiných svatby s Rudolfem Habsburským, podle něhož je možné pozastavit se nad přímou (či naopak nepřímou) spojitostí s Rudolfovou volbou za českého krále, jak je tradována v bezmála všech historických publikacích. Autor upozorňuje na opomenutou dceru Václava II. Elišku, jejíž diskvalifikace z manželství oproti nevlastní matce Rejčce je obecně vysvětlována blízkým příbuzenským stupněm nebo absencí nároku na polské, byť blíže neurčené věno. Antonín se vršením argumentů dostává až k hypotéze zabývající se habsburskou snahou zpřetrhat vazbu mezi českým královským trůnem a Přemyslovci, kterou naznačil již Josef Šusta. Žel, jeho myšlenka nebyla dosud na badatelském poli rozvíjena. Rovněž následné sledování Eliščiných role při tažení Fridricha Habsburského na naše území skýtá celou řadu podnětů.

Spojení Elišky Rejčky s chrámem Svatého Ducha více či méně hledají i příspěvky Jaroslava Šuly a Jiřího Kuthana. Druhý zmíněný se vedle královniny zakladatelské činnosti zabývá rovněž jejím životem, který stručně nastiňuje v podobě krátkého životopisného medailonku. V souvislosti s výše zmíněnou studií R. Antonína je však Kuthanův text poněkud jednostranný, neboť se zakládá pouze na zápisech kronikáře Petra Žitavského. Utrakvistické období hradecké katedrály popisuje Martin Šandera, v mladším novověku dále sleduje vývoj chrámu Tomáš Petráček, a to prostřednictvím specifického pramene, kterým jsou opakované relace biskupů zachycující stav dieceze.

Do uměnovědného bloku se řadí příspěvky Jakuba Vítovského, srovnávajícího Hradec Králové s dalšími v téže době prosperujícími uměleckými centry, a Boguslava Czechowicze či Eleonory Tehníkové, kteří se věnují samotnému chrámu. Vývoj církevní správy celé oblasti

od raného středověku čtenářům předkládají František Musil a pro pozdější dobu Petr Landr, přehled možností studia archivních fondů k tomuto tématu pak předestírají Jiří Pavlík a Radek Pokorný. Již tradičně byl součástí hradecké konference blok archeologických příspěvků, v nichž se vývoji města věnovali Radek Bláha a Jiří Sigl, hradeckým sakrálním stavbám potom Miroslav Kovář. Pro úplnost je třeba zmínit příspěvek Josefa Ptáčka a Dominika Duky o chrámovém patrociniu, heraldickou skicu Pavla R. Pokorného a medailonek o Janu Antoniovi Venutovi z pera Jiřího Slavíka.

Soubor předložených příspěvků je dalším pokusem nabídnout téma čtenářům z hlediska několika odlišných, avšak velmi úzce spolupracujících oborů. Přestože takto strukturovaná konference v sobě vždy ukrývá jistá úskalí v podobě tematické nesourodosti, lze vydání sborníku z hradecké konference považovat za důstojné završení oslav sedmisetletého výročí založení chrámu.

LENKA PEREMSKÁ

Milan HLINOMAZ, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov, Veduta, České Budějovice 2009*

236 s., ISBN 978-80-86829-46-3

Má-li česká medievistika vůči klášterům a jejich dějinám dluh, platí to pro historii premonstrátských kanonií dvojnásob. Nová monografie Milana Hlinomaze věnovaná Ženské premonstrátské kanonii Chotěšov u Plzně, která se snaží zmíněný dluh alespoň částečně odčinit, potěší o to více, že na místě vydavatele vystupuje dobrovolné neziskové občanské sdružení Klášter Chotěšov, starající se od roku 1998 o záchranu této významné západočeské památky.

Autor publikace, sám knihovník premonstrátské kanonie v Teplé, v úvodních kapitolách podává přehled bádání a pramenů k fundaci a přibližuje osobnost blahoslaveného Hroznaty. Právě z pramenů pojednávajících primárně o jeho životě pak, podobně jako například před ním Petr Kubín, čerpá zprávy o ctihodné Vojslavě, fundátorce kanonie Chotěšov a Hroznatově sestře. Obsáhlý oddíl o historii instituce, chronologicky členěný podle chotěšovských proboštů dosazovaných z mužské kanonie v Teplé, představuje páteřní

a také nejdelší část knihy; zahrnuje období od prvního probošta Zdislava, který se ujal úřadu přibližně roku 1227, do roku 1782, kdy byla kanonie v rámci josefinských reforem zrušena. Kapitola *Klášterní hospodářství* popisuje rozvoj chotěšovských statků a pro středověké období čerpá především z diplomatického materiálu a významného urbáře z roku 1367. Po krátké zmínce o vnitřních poměrech kanonie následuje abecední přepis jmen řeholnic z vybraných novověkých pramenů. Další tři kapitoly přinášejí detailní architektonický rozbor budov kanonie, její stavební dějiny a popis vnitřního zařízení. Po stručném výčtu hroznatovské tradice pak autor erudovaně představuje téma jemu samotnému blízké – klášterní knihovnu. Za krátkou pasáží o jazykové a národnostní problematice je vložena obsáhlá příloha, která sestává z překladů textů převážně středověké proveniencí, týkajících se dějin instituce, a z české verze Života bratra Hroznaty. Vedle obvyklého seznamu pramenů a literatury se v závěru knihy nachází slovníček pojmů, stručná chronologie událostí doplňující historii Chotěšova o období mezi lety 1782 a 2008, rejstříky a německé resumé. Celá publikace je opatřena kvalitním obrazovým doprovodem.

Orientaci v textu bohužel znesnadňuje místy nekoncepční řazení kapitol. Na řadě míst chybí příslušné citace, a to včetně některých příloh, které přinášejí edice pramenů. Také volání autora po širších českomoravských a především evropských řádrových souvislostech (s. 26) nedošlo svého naplnění. Absence moderní zahraniční literatury se citelně promítla zejména v kapitole pojednávající o pozici žen ve středověkých premonstrátských institucích (s. 119). Na místě by byla rovněž zevrubnější analýza úlohy řádu při vesnické kolonizaci ve vrcholném středověku. Autor tuto problematiku zmiňuje v kapitole o klášterním hospodářství, některé jeho vývody jsou ale založeny na modelech, jež moderní monastické bádání považuje v případě premonstrátského řádu (stejně jako cisterciáckého) za překonané. Drobné problémy vystupují i v technickém zpracování knihy. Poznámky pod čarou čtenář ne vždy nalezne na straně, ke které se vztahují, a v seznamu literatury chybí některá citovaná díla.

JAN KREMER